

УДК 069:378.016]:378.4.091.212(477.82):069.15
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-2-44>

Тетяна ТРОФІМУК-КИРИЛОВА,

orcid.org/0000-0003-2006-555X

кандидат історичних наук,

*доцент кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності
 Волинського національного університету імені Лесі Українки
 (Луцьк, Україна), Trofimuk.Tetyana@vnu.edu.ua*

РОЛЬ ПРОБНИХ І НАВЧАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 027 «МУЗЕЄЗНАВСТВО, ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО»: З ДОСВІДУ ВОЛИНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У статті представлено досвід підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» у Волинському національному університету імені Лесі Українки. Підготовка здобувачів вищої освіти за цією спеціальністю має ряд особливостей, адже вагоме місце у ній займає оволодіння студентами практичними навичками, необхідними для майбутньої професійної діяльності за обраною спеціальністю. Одним із ефективних методів підготовки і засобів формування професійної компетентності у студентів спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» є використання у навчальному процесі пробних і навчальних екскурсій, які доповнюють теоретичну складову та допомагають здобувачам вищої освіти отримати практичний досвід організації та проведення екскурсій. Здійснено аналіз наукових публікацій щодо можливостей використання екскурсій під час підготовки студентів різних спеціальностей. Розглянуто основні підходи щодо трактування понять «пробна» і «навчальна» екскурсії та визначено відмінності у тлумаченні цих дефініцій. Матеріалом для проведення дослідження стали 22 взятих із власного практичного досвіду екскурсій, розроблені та проведені студентами спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» Волинського національного університету імені Лесі Українки під керівництвом автора публікації у 2015–2021 рр. Обґрунтовано ефективність використання такої форми навчання у процесі підготовки майбутніх фахівців з музеєзнавства, пам'яткознавства, адже безпосереднє планування і проведення екскурсії дозволяє їм отримати практичний досвід екскурсійної діяльності, перейняти досвід екскурсіводів-практиків, уявити себе на посаді екскурсівода, навчитися виходити із проблемних ситуацій та примати нестандартні рішення тощо. Перспективним вбачається дослідження інших інтерактивних форм і методів, які використовуються у навчанні здобувачів вищої освіти за спеціальністю 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство».

Ключові слова: пробна екскурсія, навчальна екскурсія, розробка і проведення екскурсії, екскурсійна діяльність, практична підготовка, фахівці із спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство», Волинський національний університет імені Лесі Українки.

Tetyana TROFIMUK-KYRYLOVA,

orcid.org/0000-0003-2006-555X

Candidate of Historical Sciences (Ph. D.)

Associate Professor at the Department of Museum Studies,

Monument Science and Information & Analytical Activities

Lesya Ukrainka Volyn National University

(Lutsk, Ukraine), Trofimuk.Tetyana@vnu.edu.ua

THE ROLE OF TRIAL AND EDUCATIONAL EXCURSIONS IN THE TRAINING OF SPECIALISTS IN THE SPECIALTY 027 «MUSEUM STUDIES, MONUMENT STUDIES»: FROM THE EXPERIENCE OF THE LESYA UKRAINKA VOLYN NATIONAL UNIVERSITY

The article presents the experience of training future specialists in specialty 027 «Museum studies, monument studies» at Lesya Ukrainka Volyn National University. The training of students of higher education in this specialty has a number of features, because an important place in it is the acquisition of practical skills by students, necessary for future professional activities in the chosen specialty. One of the effective methods of training and means of forming professional competence among students of the specialty 027 «Museum Studies, Monument Studies» is the use of trial and educational excursions in the educational process, which complement the theoretical component and help students of higher education gain practical experience in organizing and conducting excursions. An analysis of scientific

publications on the possibilities of using excursions during the training of students of various specialties was carried out. The main approaches to the interpretation of the concepts of «trial» and «educational» excursions are considered and the differences in the interpretation of these definitions are determined. The material for the research was 22 excursions taken from my own practical experience, developed and conducted by students of the specialty 027 «Museum Studies, Monument Studies» of Lesya Ukrainka Volyn National University under the guidance of the author of the publication in 2015–2021. Effectiveness of the use of this form of education in the process of training future specialists in museology and monument studies is substantiated, because the direct planning and conduct of an excursion allows them to gain practical experience of excursion activities, to adopt the experience of tour guides-practitioners, to imagine themselves in the position of a tour guide, to learn how to get out of problematic situations and make non-standard decisions, etc. It is considered promising to study other interactive forms and methods used in the training of students of higher education in the specialty 027 «Museum studies, Monument studies».

Key words: *trial excursion, educational excursion, development and conduct of an excursion, excursion activity, practical training, specialists from the specialty 027 «Museum studies, monument studies», Lesya Ukrainka Volyn National University.*

Постановка проблеми. В Україні продовжується модернізація системи освіти. Відбувається оновлення як її змісту, так і форм та методів навчання. Важливою складовою трансформацій є: пропагування комплексного підходу до освіти; зміщення акцентів із знаннєвого на діяльнісний компонент; пошук форм навчання, які б у достатній мірі забезпечили взаємозв'язок теорії і практики; подолання розриву між рівнем теоретичних знань у здобувачів освіти і їх практичними навичками, необхідними для майбутньої професійної діяльності за обраною спеціальністю. Одним із ефективних методів підготовки і засобів формування професійної компетентності у майбутніх фахівців з музеєзнавства, пам'яткознавства є використання у навчальному процесі пробних і навчальних екскурсій, які доповнюють їхню теоретичну підготовку та допомагають отримати практичний досвід організації та проведення екскурсій.

Аналіз досліджень показав, що вчені займаються теоретичним аналізом з'ясування сутності екскурсії, її видами і методикою проведення, зокрема навчальної (Король, 2016: 5–42) та пробної (Поколодна, 2017: 50). Частина науковців акцентують свою увагу на визначенні ролі навчальних екскурсій в освітньому процесі під час підготовки фахівців різних спеціальностей і формування у них професійних компетентностей. Так значення навчальних екскурсій в активізації пізнавальної діяльності майбутніх юристів та економістів при вивченні курсу «Історія України» дослідила Т. Чорна (Чорна, 2017: 120–123). Як метод формування фахової компетентності у майбутніх техніків-електриків сільського господарства їх розглянула Д. Костюк (Костюк, 2014: 176–181). У статті Н. Кампов, О. Касинець, І. Щур обґрунтовано вагому роль навчальних екскурсій у підготовці майбутніх фахівців туризму та загалом ефективність їх застосування у навчальній діяльності студентів (Кампов та ін., 2019: 78–80). Короткий історіографічний огляд свідчить про

відсутність наукової розвідки, у якій би досліджувалась практика використання у освітньому процесі навчальних і пробних екскурсій під час підготовки майбутніх фахівців спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство».

Мета статті – на прикладі проведених пробних і навчальних екскурсій здобувачами вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки (далі – ВНУ імені Лесі Українки) довести ефективність такої форми навчання та її важливість у формуванні фахових компетентностей та практичних умінь у майбутніх фахівців із спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство».

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси, реформи і трансформації, що відбуваються в Україні, впливають на стан і розвиток різноманітних сфер сучасного суспільства, зокрема і культури. На сьогодні важливим напрямом роботи у цій сфері продовжує залишатися вивчення, збереження, популяризація та актуалізація культурної спадщини українського народу як на місцевому, так і на регіональному й національному рівнях. Реалізація цих завдань вимагає кваліфікованої підготовки відповідних спеціалістів, зокрема із галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство».

Одним із закладів вищої освіти України, у якому навчають фахівців з музеєзнавства, пам'яткознавства є ВНУ імені Лесі Українки, у якому в 2006 р. на історичний факультет було здійснено перший набір студентів на спеціальність «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури» (з 2015 р. назву спеціальності змінено на 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство»). В 2008 р. для їх ефективної підготовки було утворено окрему кафедру – документознавства і музейної справи (у 2020 р. перейменовано на кафедру музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності). У 2017 р. викладачі кафедри,

що входять до складу групи забезпечення спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство», розробили освітньо-професійні програми для підготовки фахівців за освітнім ступенем «Бакалавр» – «Музейний менеджмент, культурний туризм», а за освітнім ступенем «Магістр» – «Музеєзнавство, пам'яткознавство, культурний туризм».

Формування професійних умінь і достатнього обсягу практичних навичок у майбутніх фахівців, подолання розриву між рівнем теоретичної і практичної підготовки студентів – один із пріоритетних напрямів розвитку українських закладів вищої освіти, зокрема і ВНУ імені Лесі Українки. Підготовка у ньому фахівців з музеєзнавства, пам'яткознавства проходить як за традиційною методикою (аудиторні заняття (лекції, практичні / семінарські / лабораторні заняття), консультації, самостійна робота), так і має свої специфічні особливості. Це зумовлено тим, що для навчання висококваліфікованих спеціалістів, здатних професійно здійснювати вивчення, збереження, музеєфікацію, популяризацію об'єктів культурної спадщини, а також ефективно проводити експозиційно-виставкову, пам'яткоохоронну, науково-дослідну, культурно-просвітницьку, екскурсійну діяльність, важливим є не лише виклад теоретичного матеріалу, а й проведення постійної та систематичної практичної роботи. Для реалізації цієї мети під час навчального процесу широко застосовуються різноманітні форми, методи і засоби, наприклад, залучення здобувачів вищої освіти до планування, організації, проведення і взяття участі у пробних та навчальних екскурсіях. Адже важливою складовою частиною професійної компетентності випускників спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» є знання, вміння і навички з організації екскурсійної діяльності. Саме тому до освітніх програм бакалаврського і магістерського рівнів названої спеціальності у ВНУ імені Лесі Українки входять освітні компоненти, які забезпечують їх набуття. У навчальні плани різних років входять дисципліни під час вивчення яких студенти беруть безпосередню участь у плануванні / розробці / організації екскурсій. Це, наприклад, «Історія і практика екскурсійної діяльності», «Методика і практика екскурсійної діяльності», «Екскурсознавство», «Проектування екскурсійних маршрутів», «Екскурсійний практикум» та ін. Також практичні навички із екскурсійного обслуговування студенти отримують під час проходження екскурсійної, музейно-екскурсійної та ін. практик.

Для знайомства із об'єктами культурної спадщини, експозиціями музеїв і заповідників України, перейняття досвіду від екскурсоводів та

гідів-практиків здобувачі вищої освіти спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» беруть участь у екскурсіях та поїздках, організованих «Екскурсійним бюро факультету історії, політології та національної безпеки», яке діє на громадських засадах під керівництвом автора публікації з 2016 р. і займається організацією та проведенням екскурсій, а також туристичних поїздок Волинню й Україною для студентів та викладачів ВНУ імені Лесі Українки.

Важливим для практичної підготовки студентів-музейників було рішення ректорату університету від 18 листопада 2008 р. про створення при кафедрі документознавства і музейної справи музею, який 3 грудня 2010 р. був зареєстрований Управлінням освіти та науки Волинської обласної державної адміністрації під назвою «Музей етнографії Волині та Полісся при Волинському національному університеті імені Лесі Українки» (далі – МЄВП). Він став навчальною базою для майбутніх фахівців з музеєзнавства, пам'яткознавства. Окрім проведення аудиторних занять, він є базою для практик, атрибуції музейних предметів, підготовки виставок, організації та проведення екскурсій тощо (URL: <https://vnu.edu.ua/uk/muzey-etnohrafii-volyni-ta-polissya-pry-vnu-imeni-lesi-ukrayinky>).

Багаторічний досвід засвідчив, що навчальні й пробні екскурсії є ефективною інтерактивною формою і методом роботи із студентами спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство». Їх використання значною мірою доповнює теоретичне навчання. Також такі види екскурсій допомагають студентам: досліджувати та вивчати явища, предмети, процеси, об'єкти культурної спадщини у природних умовах, антропогенному ландшафті, музеях, галереях, заповідниках; переймати досвід кваліфікованих екскурсоводів і гідів з надання екскурсійних послуг; отримувати практичні навички і вміння із планування, організації та проведення екскурсій різних за формою, тематикою, тривалістю, складом і кількістю учасників тощо.

Теоретико-методичні основи екскурсознавства, зокрема і класифікація екскурсій, мають вагомe значення для практичної діяльності екскурсоводів і гідів, адже забезпечують умови для кращого планування та організації роботи. Використання закономірностей проведення екскурсій для конкретної групи сприяє тому, щоб кожна екскурсія ставала ефективнішою.

Вивченням навчальних і пробних екскурсій займаються науковці із різних сфер, тому існують відмінності у підходах до трактування самих дефініцій. Наприклад, Б. Ємельянов подає наступне їх визначення: «навчальна екскурсія

(для спеціальної аудиторії) є формою навчання і підвищення кваліфікації екскурсійних працівників; пробна екскурсія являє собою завершальний етап індивідуальної роботи з підготовки та проведення екскурсій, форму перевірки знань у студентів або працюючих екскурсоводів при підготовці ними нової екскурсійної теми» (Емельянов, 2007). Схоже тлумачення пробної екскурсії зустрічаємо і у праці дослідниці М. Поколодної (Поколодна, 2017: 50). Дещо ширше поняття «навчальна екскурсія» подано у навчально-методичному посібнику О. Короля: «Навчальні екскурсії – форма підвищення професійної майстерності екскурсовода. Вони проводяться для слухачів курсів або семінарів. Її учасники попередньо знайомляться з контрольним текстом екскурсії, маршрутом, картками об'єктів та іншими матеріалами. У ході самої екскурсії вони ведуть записи, пов'язані з особливостями показу та розповіді, використанням методичних прийомів та ін. Методист, який проводить навчальну екскурсію, перед початком говорить про її завдання, а по завершенні – підводить підсумки, організовує обговорення. Поняття «навчальна екскурсія» має й інший зміст – форма організації навчального процесу, вид занять в освітніх закладах» (Король, 2016: 41–42). Формою навчальної екскурсії, що «ставить за мету показати той чи інший методологічний прийом на конкретному об'єкті, розкрити визначену підтему тощо» є показова екскурсія (Рутинський, Стецюк, 2008: 298).

У контексті вивчення екскурсії як різновиду культурно-пізнавальних рекреаційних послуг В. Величко виділяє екскурсію-урок як форму навчання або підвищення кваліфікації екскурсоводів, яка є елементом індивідуальної роботи екскурсовода з підготовки екскурсії, завершальним етапом якої є проведення пробної екскурсії (Величко, 2013. 202: 155). Подібне трактування зустрічаємо і у роботі І. Філоненко (Філоненко, 2010: 14). Фахівці із педагогіки розглядають навчальну екскурсію передусім як форму навчально-виховної роботи із здобувачами освіти. До прикладу, Н. Волкова дає наступне визначення цьому поняттю: «Навчальна екскурсія (лат. *excursio* – прогулянка) – форма організації педагогічного процесу, спрямована на вивчення учнями поза межами школи і під керівництвом учителя явищ, процесів через безпосереднє їх сприймання» (Волкова, 2007: 401).

У структурі підготовки фахівців спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» такі види екскурсій як пробні та навчальні є органічним елементом освітнього процесу. Зокрема під керівництвом автора публікації у 2015–2021 рр.

студентами у межах навчальних курсів та практик було розроблено і проведено 22 екскурсії територією Державного історико-культурного заповідника в м. Луцьку (далі – ДІКЗ у м. Луцьку), експозиціями музеїв, об'єктами культурної спадщини та вулицями обласного центру Волинської області.

Алгоритм використання такого практичного методу навчання відпрацьовано певним чином. Опрацьовуючи теоретичний матеріал у межах курсів під час аудиторних занять та виконуючи завдання самостійної роботи, студенти паралельно розробляють авторські екскурсії, відразу реалізуючи теорію на практиці. На першому занятті студентська група ділиться на рівноцінні творчі підгрупи із складом від 3 до 7 осіб, у кожній з них обирається керівник з метою координації, комунікації та контролю роботи усіх учасників підгрупи. Вивчаючи класифікацію, технологію підготовки і розробки нової екскурсії здобувачі вищої освіти визначають її місце проведення, тему, мету, вид за змістом, форму проведення, тривалість, кількість і склад учасників, спосіб їхнього пересування і т. д. Аналіз розроблених та проведених екскурсій майбутніми фахівцями з музеєзнавства, пам'яткознавства свідчить наступне:

1) усі 22 екскурсії були пішохідними (класифікація екскурсій за способом пересування), груповими і для місцевого населення (класифікація за кількістю і складом учасників), пробними і показовими (класифікація екскурсій за формою). У проведенні частини з них брали участь екскурсоводи-практики, які надавали методичну, консультаційну і організаційну допомогу або ж проводили екскурсію спільно із студентами, що є позитивним явищем у практичній підготовці фахівців. В основному – це були музейні екскурсії, зорганізовані у межах тісної співпраці кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності із музейними установами м. Луцька. Наприклад, театралізована екскурсія Музеєм історії Луцького братства «Під прицілом Кліо: Луцьке братство» (URL: http://volyn-museum.com.ua/news/miska_atrakcija_u_nich_z_muzeem_luckogo_bratstva/2017-05-23-3279), проведена 18 травня 2017 р. у Міжнародний день музеїв в рамках загальноєвропейської акції «Ніч музеїв» (спільне планування та проведення екскурсій із завідувачкою Музею історії Луцького братства О. Бірюліною), квест-екскурсія «Вишиванка: традиція чи модний тренд?» (URL: http://volyn-museum.com.ua/news/vishivanka_tradicija_chi_modnij_trend/2021-05-21-5930), яка відбулася 19 травня 2021 р. у Волинському краєзнавчому музеї (далі – ВКМ) з нагоди Міжнародного дня

музеїв та Всесвітнього дня вишиванки (за підтримки професіоналів-практиків науково-експозиційного відділу етнографії та народних промислів Волині ВКМ – Л. Мірошниченко-Гусак та С. Чибирак), квест-екскурсія «Що ти знаєш про військову техніку?» (URL: <https://vnu.edu.ua/uk/news/navchannya/studenti-specialnosti-027-muzeeznavstvo-pamyatkoznavstvo-provelinavchalnu>), реалізована 09 червня 2021 р. у Волинському регіональному музеї українського війська та військової техніки (за сприяння директора О. Ткачука й екскурсоводів-практиків цієї установи – В. Карпюка і С. Соловського). Під час організації екскурсій у МЕВП консультативну і організаційну допомогу студентам-музейникам надавала завідувачка цього музею (по 2017 р.), доцент кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності С. Чибирак.

2) 11 екскурсій також за формою проведення були театралізовані, наприклад, екскурсія у ВКМ під назвою «Ой водили ми Куста від хати до хати...» (2017 р.) (з них 5 поєднували у собі ще й форму квесту, наприклад, вулицями м. Луцька – «Луцьк в обіймах легенд» (2018 р.) та Парком культури та відпочинку імені Лесі Українки – «Чи боїшся ти темряви?» (2016 р.), 3 – проводились виключно у формі квесту, наприклад, екскурсія «Луцьк: від пам'яток до джерел духовності» (2018 р.) (класифікація екскурсій за формою);

3) 19 екскурсій були тематичними, наприклад «Пам'ятками історії єврейської громади Луцька» (2015 р.), екскурсія територією ДІКЗ у м. Луцьку під назвою «З'їзд європейських монархів у Луцьку» (2019 р.), екскурсії у МЕВП – «Великодні смаколики – свято для живота чи священний оберіг?» (2016 р.), «Кутя: із лану до столу» (2020 р.) і т. д., а 3 – оглядові, наприклад, оглядова екскурсія МЕВП під назвою «Запрошуємо! Музей етнографії Волині і Полісся» (класифікація екскурсій за змістом);

4) 19 екскурсій були розраховані на дорослих, зокрема студентів та викладачів ВНУ імені Лесі Українки, працівників музейних і туристичних установ, жителів м. Луцька, а 3 – проводилися для дитячої аудиторії – це екскурсії для дошкільнят у МЕВП «Казкові скарби для малої дівчини» (2016 р.) та «Вишивала мені мама оберіг» (2017 р.) й екскурсія у Музеї історії Луцького братства для учнів молодших класів пришкольного табору «Пролісок» ЗОШ № 3 м. Луцька «Чому і як навчали в Луцькій братській школі XVII ст.» (2017 р.).

5) 10 екскурсій – це міські, 11 – музейні, 1 – релігійна (класифікація екскурсій за місцем проведення);

Ця частина підготовчого етапу планування екскурсії надзвичайно важлива, адже методика і проведення екскурсії в значній мірі визначаються її темою, метою та видовими характеристиками, тому засвоєння студентами таких теоретичних відомостей та їх практичне застосування щодо своїх авторських екскурсій відбувається впродовж декількох занять.

Не менш суттєвим є опанування здобувачами вищої освіти спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» інформації про такі етапи розробки екскурсії як: відбір літератури, укладання бібліографії й необхідних записів по темі екскурсії; визначення джерел екскурсійного матеріалу; за необхідності знайомство з експозиціями і фондами музеїв по темі екскурсії; вивчення джерел інформації; відбір і вивчення об'єктів, на яких буде побудована екскурсія; розробка структури й маршруту екскурсії; об'їзд або обхід маршруту; комплектування «портфеля екскурсовода» (умовне найменування комплексу матеріалів, використовуваних у ході проведення екскурсії – фотографії, карти, схеми, креслення, малюнки, зразки продукції, копії документів і т. д.). На окремих заняттях розглядаються та відпрацьовуються такі етапи проектування нового екскурсійного продукту як: робота над методикою проведення екскурсії, зокрема вибір найбільш ефективних методичних прийомів показу і розповіді, визначення техніки ведення екскурсії, укладання і оформлення екскурсійної документації.

Так під час розгляду тем «Основи екскурсійної методики. Методичні прийоми ведення екскурсій» майбутні фахівці з музеєзнавства, пам'яткознавства детально розглядають основні та особливі прийомами екскурсійного показу та розповіді, індивідуально практикуються у їх застосуванні на музейних предметах у МЕВП, фото всесвітньо відомих картин, об'єктах культурної спадщини м. Луцька тощо. При цьому творча група також визначає, які з методичних прийомів будуть найефективнішими при проведенні їх власних показових екскурсій, адже успіх екскурсії перебуває в прямій залежності від використаних прийомів показу й розповіді. Вибір того або іншого методичного прийому диктується завданнями, поставленими перед екскурсією, інформаційною насиченістю конкретного об'єкта, екскурсійною аудиторією, часом проведення та іншими особливостями екскурсії. Тому розробляючи екскурсійний продукт, екскурсоводам потрібно чітко визначити методику, а також техніку ведення екскурсії. Остання складова теж ретельно продукується і відпрацьовується наперед здобувачами

вищої освіти як під час аудиторних занять, так і під час «репетицій» власних екскурсій: знайомство екскурсовода з групою; розміщення групи і визначення екскурсоводом свого місця біля екскурсійних об'єктів; шляхи пересування екскурсантів між об'єктами та швидкість їхнього руху; визначення місць можливого відпочинку; використання у екскурсійній розповіді логічних переходів та пауз; дотримання часу, відведеного на висвітлення підтем; організація відповідей на запитання екскурсантів; демонстрація матеріалів з «портфеля екскурсовода» тощо.

Опрацьовуючи тему «Укладання і оформлення екскурсійної документації», студенти готують технологічну документацію розробленої екскурсії, а саме: схему (карту) маршруту, технологічну карту екскурсії, картки (паспорти) об'єктів, включених до маршруту, індивідуальні тексти екскурсоводів, контрольний текст екскурсії, «портфель екскурсовода», список екскурсоводів і установ, які розробили екскурсію, список літератури і джерел. Документи подаються на перевірку викладачу до початку проведення екскурсії, допрацьовуються і весь пакет здається творчою групою напередодні заліку/екзамену.

Завершальний етап розробки екскурсії – її захист (прийом) на маршруті та затвердження. Захист проходить у вигляді безпосереднього проведення творчою підгрупою екскурсії із подальшим її обговоренням. У ній обов'язково беруть участь студенти інших творчих підгруп (які часто виступають не лише екскурсантами, а й допомагають одногрупникам у організації екскурсії, особливо якщо вона театралізована із значною кількістю дійових осіб), викладачі кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної

діяльності й в залежності від виду екскурсії – керівники установи і методичні працівники, де готувалася екскурсія, працівники й студенти ВНУ імені Лесі Українки, туристи та жителі обласного центру Волині тощо. Таким чином екскурсоводи-початківці отримують реальні виробничі умови для набуття практичного досвіду з проведення екскурсій.

Закінчується пробна екскурсія підсумковою бесідою, під час якої викладач спільно із екскурсоводами-студентами та запрошеними екскурсоводами-практиками узагальнює результати проведення екскурсії, обговорює вдалі моменти та недоліки, формує рекомендації, щодо удосконалення екскурсійного продукту та професійної майстерності кожного початківця-екскурсовода. Для документування проведення екскурсії екскурсанти роблять під час заходу світлина, які згодом поповнюють фотоархів кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності (рис. 1–3).

Рис. 1. Світлина з театралізованої екскурсії Музеєм історії Луцького братства «Чому і як навчали в Луцькій братській школі XVII ст.», 19.06.2017

Рис. 2. Світлина з квест-екскурсії з елементами театралізації територією Державного історико-культурного заповідника в м. Луцьку під назвою «З'їзд європейських монархів у Луцьку», 16.05.2019

Рис. 3. Світлина з квест-екскурсії Волинським краєзнавчим музеєм «Вишиванка: традиція чи модний тренд?», 19.05.2021

Висновки. Отже, ґрунтовні теоретичні знання, вміння та практичні навички є важливою передумовою успішної майбутньої професійної діяльності сучасних фахівців, зокрема і здобувачів вищої освіти за спеціальністю 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство». Використання в організації навчального процесу під час вивчення відповідних професійно-орієнтованих дисциплін екскурсій поруч із традиційними формами та методами навчання є важливою умовою підготовки майбутнього фахівця з музеєзнавства, пам'яткознавства, адже передбачає засвоєння

теоретичного матеріалу і формування необхідних навичок та умінь для роботи екскурсоводом. Також планування і проведення екскурсії дозволяє студентами отримати практичний досвід екскурсійної діяльності, перейняти досвід роботи екскурсоводів-практиків, уявити себе на посаді екскурсовода, навчитися виходити із проблемних ситуацій, приймати нестандартні рішення тощо. Перспективним вбачається дослідження інших інтерактивних форм і методів навчання, які використовуються у підготовці здобувачів освіти за спеціальністю 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Вишиванка: традиція чи модний тренд?». URL: http://volyn-museum.com.ua/news/vishivanka_tradicija_chi_modnij_trend/2021-05-21-5930 (дата звернення: 19.08.2022).
2. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ : Академія, 2007. 616 с.
4. Емельянов Б. В. Экскурсоведение. Москва : Советский спорт, 2007. 216 с. URL: https://tourlib.net/books_tourism/ekskurs18.htm (дата звернення: 10.08.2022).
5. Кампов Н. С., Касинець О. В., Щур І. Ф. Навчально-тематичні екскурсії та їх роль у професійному становленні майбутніх фахівців туризму. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2019. Вип. 2 (10). С. 78-80.
6. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 144 с.
7. Костюк Д. А. Навчальні екскурсії як метод формування фахової компетентності у майбутніх техніків-електриків сільського господарства. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 199 (1). С. 176–181.
8. Міська атракція: Ніч з Музеєм Луцького братства. URL: http://volyn-museum.com.ua/news/miska_atrakcija_u_nich_z_muzeem_luckogo_bratstva/2017-05-23-3279 (дата звернення: 20.08.2022).
9. Музей етнографії Волині та Полісся при ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/muzey-etnohrafii-volyni-ta-polissya-pru-vnu-imeni-lesi-ukrayinky> (дата звернення: 12.08.2022).
10. Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.
11. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство. К. : Знання, 2008. 428 с.
12. Студенти спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» провели навчальну екскурсію-квест «Що ти знаєш про військову техніку?». URL: <https://vnu.edu.ua/uk/news/navchannya/studenti-specialnosti-027-muzeeznavstvo-ratukoznavstvo-proveli-navchalnu> (дата звернення: 19.08.2022).
13. Філоненко І. М. Екскурсоведство і музеєзнавство. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2010. 127 с.
14. Чорна Т. В. Роль навчальної екскурсії в активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні історії України. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2017. Вип. 12. С. 120–123.

REFERENCES

1. «Vyshyvanka: tradytsiia chy modnyi trend?» [Vyshyvanka: tradition or fashion trend?]. URL: http://volyn-museum.com.ua/news/vishivanka_tradicija_chi_modnij_trend/2021-05-21-5930 (accessed: 19.08.2022) [in Ukrainian].
2. Velychko V. V. Orhanizatsiia rekreatsiinykh posluh [Organization of Recreational Services]. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova, 2013. 202 p. [in Ukrainian].
3. Volkova N. P. Pedagogika [Pedagogy]. Kyiv : Akademiia, 2007. 616 p. [in Ukrainian].
4. Yemelyanov B. V. Ekskursovedenie [Excursion science]. Moskva : Sovetskiy sport, 2007. 216 p. URL: https://tourlib.net/books_tourism/ekskurs18.htm (accessed: 10.08.2022) [in Russian].
5. Kampov N. S., Kasynets O. V., Shchur I. F. Navchalno-tematychni ekskursii ta yikh rol u profesiinomu stanovlenni maibutnikh fakhivtsiv turyzmu [Educational and thematic excursions and their role in professional development of future specialists in tourism]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu*, 2019, Vol. 2 (10), pp. 78-80 [in Ukrainian].
6. Korol O. D. Orhanizatsiia ekskursiinykh posluh u turyzmi [Organization of excursion services in tourism]. Chernivtsi : Chernivetskyi nats. un-t, 2016. 144 p. [in Ukrainian].
7. Kostyuk D. A. Navchalni ekskursii yak metod formuvannya fakhovoi kompetentnosti u maibutnikh tekhniv-elektrykiv silskoho hospodarstva [Study tours as a method of forming professional competence in future electrical technicians of agriculture]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*, 2014, Vol. 199 (1), pp. 176–181 [in Ukrainian].
8. Miska atraktsiia: Nich z Muzeiem Lutskeho bratstva [City attraction: Night with the Lutsk Brotherhood Museum]. URL: http://volyn-museum.com.ua/news/miska_atrakcija_u_nich_z_muzeem_luckogo_bratstva/2017-05-23-3279 (accessed: 20.08.2022) [in Ukrainian].

9. Muzei etnografii Volyni ta Polissia pry VNU imeni Lesi Ukrainky [Museum of ethnography of Volyn and Polesia at Lesya Ukrainka Volyn National University]. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/muzey-etnografii-volyni-ta-polissya-pry-vnu-imeni-lesi-ukrayinky> (accessed: 12.08.2022) [in Ukrainian].

10. Pokolodna M. M. Orhanizatsiia ekskursiinoi diialnosti [Organization of excursion activity]. Kharkiv : KhNUMH O. M. Beketova, 2017. 180 p. [in Ukrainian].

11. Rutynskyi M. Y., Stetsiuk O. V. Muzeieznavstvo [Museum Studies]. K. : Znannia, 2008. 428 p. [in Ukrainian].

12. Studenty spetsialnosti 027 «Muzeieznavstvo, pamiatkoznavstvo» provely navchalnu ekskursiiu-kvest «Shcho ty znaiesh pro viiskovu tekhniku?» [Students of specialty 027 «Museum studies, monument studies» conducted an educational excursion-quest «What do you know about military equipment?». URL: <https://vnu.edu.ua/uk/news/navchannya/studenti-specialnosti-027-muzeieznavstvo-pamyatkoznavstvo-proveli-navchalnu> (accessed: 19.08.2022) [in Ukrainian].

13. Filonenko I. M. Ekskursoznavstvo i muzeieznavstvo [Excursion studies and museum studies.]. Nizhyn : NDU im. M. Hoholia, 2010. 127 p. [in Ukrainian].

14. Chorna T. V. Rol navchalnoi ekskursii v aktyvizatsii piznavalnoi diialnosti studentiv pry vyvchenni istorii Ukrainy [The role of field trips in enhancing of cognitive activity of students during the studying of the history of Ukraine]. *Profesiina osvita: problemy i perspektvy*. 2017, Vol. 12, pp. 120–123 [in Ukrainian].